

การพัฒนาตนสู่ความสำเร็จด้านการพูดของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
Self Development for Potential Speaking Success
of Phrabrahmapund (Prayoon Dhammachitto)

เชน นคร¹ และ พระมหาภราดร ภุริสฺสโร²

Chen Nakorn¹ and Phramaha Pharadon Bhurissaro²

^{1,2}ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2} Department of Thai Language, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: chennakorn2556@gmail.com

Retrieved: March 2, 2023; Revised: April 29, 2023; Accepted: April 30, 2023

บทคัดย่อ

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ประสบความสำเร็จด้านการพูด กล่าวคือ เป็นนักเทศน์ เป็นนักแสดงปาฐกถาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หรือที่เรียกว่า เป็น keynote speaker ได้รับนิมนต์ไปแสดงปาฐกถาธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ และไปบรรยายธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังทั่วโลก นอกจากนั้น ยังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นต้นตำรับการเทศน์แบบสาธิตาป้อนเหยื่อ การพัฒนาตนของท่าน เริ่มจากการฟังแล้วเกิดความประทับใจในการพูด แล้วพัฒนาตนด้วยการติดตามนักพูดที่มีชื่อเสียง เริ่มต้นการพูดด้วยการโต้ว่าที่ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสมัยนั้น จากนั้นจึงเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) โดยลำดับ จนสามารถแสดงธรรมต่อหน้าสาธารณชนได้ การที่พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ประสบความสำเร็จได้เช่นนี้ ก็ด้วยอาศัยแนวคิดทางจิตวิทยา ได้แก่ แรงบันดาลใจ (Inspiration) ทฤษฎีต้นแบบ (Modeling theory) ทฤษฎีตัวตน (Self-theory) การวิเคราะห์ตน (Self-analysis) และหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปฏิจจสมุปบาท และสาธิตาป้อนเหยื่อ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน

คำสำคัญ: การพัฒนาตน; ทฤษฎีต้นแบบ; พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

Abstract

Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammachitto) is an accomplished public speaker, namely a preacher in both Thai and English also known as a keynote speaker. He has been invited to give Dhamma talks on Thai radio and television. He has annually delivered lectures not only throughout Thailand but also around the world. In addition, he is also the Chief Abbot of the Wat Prayurawongsawas waraviharn where is the origin of the Salikaponyua speaking style. His

speaking development begins and being impression of speaking. He then develops himself by following famous speakers and starts his speech with a debate that is a popular platform at that time. As a result, he becomes self-confident and able to speak in public. He can achieve success like this because of using psychological concept such as Inspiration, Modeling theory, Self-theory, Self-analysis and Buddhist principles such as Patirupadesa and Salikaponyua speaking style as a tool for his self-development.

Keywords: Self-Development; Modeling Theory; PhraBrahmapundit (Prayoon Dhammacitto)

บทนำ

มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์เดรัจฉานอย่างหนึ่ง ตรงที่การสื่อสารด้วยภาษา ภาษานี้เองที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์สังคม สังคมเกิดขึ้นเพราะมนุษย์มีธรรมชาติแห่งการใช้ภาษา (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559) บทบาทของภาษามี 2 ประการคือ 1.ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ 2. ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางความคิด (Hilgard, 1976) ภาษาของมนุษย์ของแต่ละสังคมมีการพัฒนาคู่ขนานกับสังคมที่พัฒนาไปโดยลำดับ เพราะในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ มนุษย์จำเป็นต้องบัญญัติศัพท์เพื่อนำมาเรียกใช้นวัตกรรมที่ตนสร้างขึ้น มา ภาษาจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการสื่อสารโดยนอกจากจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางทางความคิดแล้ว ยังมีบทบาทในการเสริมสร้างสิ่งที่ดึงดูดของสังคมอีกด้วย

บทบาทของบุคคลที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดึงดูดทางสังคม โดยอาศัยภาษาเป็นสื่อกลางระหว่างคนที่อยู่ในสังคมร่วมกันนั้น เป็นบทบาทของผู้นำทางศาสนาโดยตรง เพราะสังคมจะมีความสงบร่มเย็นหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับคนในสังคมมีความเข้าใจหลักศาสนาเพียงใด บุคคลที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการเชื่อมต่อโดยการนำหลักธรรมทางศาสนาไปสู่คนในสังคมคือ พระสงฆ์ ในฐานะเป็นตัวแทนศาสนาโดยตรง ดังนั้น พระสงฆ์นอกจากจะต้องเข้าใจในหลักคำสอนของศาสนาแล้ว พระสงฆ์ต้องเข้าใจหลักของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย เพราะหากเข้าใจหลักคำสอนอย่างเดียว แต่ไม่สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ สังคมก็คงไม่ได้รับประโยชน์จากความเข้าใจนั้นเลย

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เปรียญธรรม 9 ประโยค ขณะเป็นสามเณร สำเร็จปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาปรัชญา เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หลังจากนั้น ท่านได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเดลี ประเทศอินเดีย ได้รับประกาศนียบัตรภาษาฝรั่งเศส ปริญญาโทและปริญญาเอก สาขาปรัชญา เป็นพระนักเทศน์และนักเขียน นอกจากนั้นยังเป็นพระนักวิชาการ นักบริหาร นักการศึกษาผู้มีผลงานมากมายทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ได้รับรางวัลและดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบัน และเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา ในฐานะเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้บูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ของวัดจนได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจากองค์การยูเนสโก (UNESCO) เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 5 สมัย (พ.ศ.2541-2561) ได้ก่อสร้าง

สำนักงานใหญ่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นประธานผู้ก่อตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติและประธานผู้ก่อตั้งสภาสากลวันวิสาขบูชาโลก ที่ได้รับฐานะเป็นองค์กรที่ปรึกษาพิเศษขององค์การสหประชาชาติ

เมื่อพิจารณาจากผลงานที่พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พยายามสร้างสรรค์มาทั้งหมด นับแต่จบปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยเคลี สาขาปรัชญา ที่ประเทศอินเดีย ในปีพ.ศ.2529 การเป็นพระนักบริหารมีความโดดเด่น เป็นที่ประจักษ์ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่มีความเป็นเอกอีกด้านหนึ่งที่ไม่ค่อยได้รับการพูดถึง คือการเป็นพระนักเทศน์ที่นับว่ามีความโดดเด่นไม่แพ้กัน การพูดของท่านนั้นเป็นที่ยอมรับว่า มีรูปแบบเป็นของตนเอง มีการแสดงธรรมทั้งในรูปแบบธรรมวัตร และการแสดงปาฐกถาธรรม ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สมกับเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร ที่เป็นต้นตำรับของธรรมเทศนาลีลาสาธิตาป้อนเหยื่ออันเลื่องชื่อในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนเป็นที่กล่าวขานกันในการพระสงฆ์ว่า อยากเป็นนักเทศน์ให้อยู่วัดประยูร อยากเป็นเจ้าคุณให้อยู่วัดมหาธาตุ อยากเป็นนักปราชญ์ ให้อยู่วัดสามพระยา อยากเป็นมหาให้อยู่วัดเบญฯ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562)

การที่จะมีพระสักรูปที่มีความสามารถในการแสดงธรรมแบบครบเครื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จึงนับว่าเป็นเรื่องยาก ผู้เขียนจึงมีความสนใจในเรื่องของวิธีการพัฒนาตนด้านการพูดของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) โดยเริ่มตั้งแต่ต้นเมื่อท่านสนใจในการพูดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่ามีความชำนาญ จัดได้ว่าเป็นนักเทศน์ นักปาฐกถา ระดับแนวหน้า

ความหมายของการพัฒนาตน

การพัฒนาตน ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า self-development แต่ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า การพัฒนาตน และมักใช้แทนกันบ่อย ๆ ได้แก่ การปรับปรุงตน (self-improvement) การบริหารตน (self-management) และการปรับตน (self-modification) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตนเองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ คำที่กล่าวมาข้างต้นนั้น น่าจะรวมอยู่ในคำว่า Self-psychology: จิตวิทยาแห่งตน ซึ่งหมายถึง จิตวิทยาที่เน้นในด้านการพัฒนาตนเอง การเห็นคุณค่าในตน (Self-esteem) และความสามารถที่จะควบคุมตนเอง (Self-control) ทั้งนี้มนุษย์จะต้องสามารถแยกแยะตนเองจากผู้อื่น ผู้บุกเบิกแนวคิดด้านนี้คือ ไฮน์ส โคฮัท (Heinz kohut) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในทางจิตวิทยา มีศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนอยู่หลายศัพท์ เช่น Self-actualization : การบรรลุศักยภาพของตน หรือการตระหนักในตน หมายถึง การพัฒนาเต็มตามศักยภาพของตนโดยได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อย่างต่อเนื่องตามลำดับขั้น พิระมิดความต้องการของมนุษย์ สามารถยอมรับสภาพความเป็นจริงของชีวิตของตนเองได้ตามความเชื่อของนักจิตวิทยามนุษยนิยมและเป็นขั้นพัฒนาบุคลิกภาพขั้นสูงสุด ตามทฤษฎีของอับราฮัม เอช มาสโลว์ (Maslow, 1954)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพัฒนาตน มีหลักคำสอนเกี่ยวกับการพัฒนาตนว่า มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาได้ คำว่า พัฒนาที่นำมาใช้กับหลักธรรมทางพุทธศาสนาตรงกับคำว่า “เจริญ” ในภาษาไทย

แต่เมื่อนำมาเทียบกับความหมายทางธรรม มักใช้คำว่า เจริญหน้า เช่น ปฏิบัติวิปัสสนา เรียกว่า เจริญวิปัสสนา ถ้าปฏิบัติธรรมในทางเมตตา เรียกว่า เจริญเมตตา หรือการกำหนดลมหายใจเข้าออก ก็เรียกว่า เจริญอานาปานสติก็มีหลักฐาน เมื่อนำไปเทียบกับภาษาบาลีแล้ว คำว่า “เจริญ” ก็คือ “ภาวนา” แต่ในภาษาบาลี “ภาวนา” หมายถึง การพัฒนาคน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558) บุคคลที่เป็นพระอรหันต์ คือ บุคคลที่พัฒนาตนแล้วทั้ง 4 ด้าน คือ กาย ศีล จิต และปัญญา

การพัฒนาตน ไม่ว่าจะเป็นมุมมองของนักจิตตะวันตกหรือของพุทธศาสนาก็ตาม มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้เป็นไปในทางที่ดีงาม (เจริญ) ไม่ทำร้ายตน ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตาม การจะเปลี่ยนพฤติกรรมได้นั้น ต้องเกิดจากภายใน คือ มีจิตใจที่ดีงาม เช่นเดียวกับการเป็นนักพูด ต้องเกิดจากภายใน คือมีแรงบันดาลใจ ซึ่งจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

แรงบันดาลใจ (Inspiration): จุดเริ่มต้นของการอยากเป็นนักพูด

การพูดนั้น มีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ ที่เป็นศาสตร์เพราะมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติและการถ่ายทอด และที่เป็นศิลป์เพราะต้องอาศัยการฝึกฝน จนเกิดความชำนาญมีการฝึกพูดทุกขั้นตอน (สหไทยไชยพันธ์, 2555) แต่ก้าวแรกของการขึ้นมาเป็นนักพูดนั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือ แรงบันดาลใจ (Inspiration) เพราะแรงบันดาลใจ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในใจ เกิดขึ้นจากการได้พบหรือได้ยินเรื่องราวที่เป็นเหตุให้เกิดความคิดใหม่หรือทำให้เกิดความต้องการในการสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศิลปะ ดนตรี หรือวรรณกรรม

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ยอมรับว่า ได้รับแรงบันดาลใจจากพระปรีดีคุณาภรณ์ (พิมล เขมฺงกโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดสุวรณภูมิ จ.สุพรรณบุรี พระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ขณะเป็นเด็กวัดจึงเกิดความเลื่อมใสศรัทธา (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2561) เมื่อได้รับแรงบันดาลใจแล้ว ก็เกิดความพยายามที่จะเลียนแบบ เพื่อจะได้เป็นเหมือนบุคคลต้นแบบซึ่งพฤติกรรมในการเลียนแบบนี้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ดังที่ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) (อ้างถึงใน ธัญญภัสร์ ศิริธรรมาโรจน์, 2560) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า พฤติกรรมและทัศนคติของผู้เลียนแบบสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแบบอย่างที่เขาพบเห็น และจากการสังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่ซับซ้อนและได้รับผลที่พึงพอใจ จะทำให้ผู้เลียนแบบรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ ถ้ามีความพยายามที่ไม่ย่อท้อ

การเลียนแบบตามทฤษฎีต้นแบบ (Modeling Theory)

ธรรมชาติโดยทั่วไปของเด็กมักเลียนแบบผู้ใหญ่ที่ตนเองชอบ โดยเขาจะเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของผู้ใหญ่นั้นๆ ตรงนี้เองจะเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาเป็นพฤติกรรมของตนเอง อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) (อ้างถึงใน อรสา รัตนวงษ์, 2533) ได้ทำการสังเกตแบบตัววัดที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวของผู้ใหญ่ที่ทุบตี ชกต่อยตุ๊กตา ซึ่งเมื่อเด็กกลุ่มดังกล่าวได้เห็นตุ๊กตาที่เหมือนกับภาพที่ตนเห็น ซึ่งเขาเรียกพฤติกรรมดังกล่าวว่า การเลียนแบบ (Modeling) การเลียนแบบดังกล่าวจะเกิดการเรียนรู้ได้จะต้องประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

1. การใส่ใจในพฤติกรรม
2. การจัดจำรูปแบบของการแสดงพฤติกรรม
3. การแสดงพฤติกรรม
4. การได้รับการเสริมแรง

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตผ่านตัวแบบนั้น นับว่าเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ขณะนั้นยังเป็นเด็กวัด เกิดความสนใจอยากเป็นนักพูดจึงเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบบุคคลต้นแบบคือ พระปริยัติคุณากรณ์ (พิมล เขมงฺกโร) ติดตามไปฟังท่านพูดในที่ต่าง ๆ จนครั้งหนึ่งได้ทำหน้าที่บรรยายภาพพุทธประวัติให้คนที่มาเที่ยวที่วัดได้อย่างคล่องแคล่วต่างจากเด็กวัดทั่วไปจนได้รับคำชมจากพระปริยัติคุณากรณ์ (พิมล เขมงฺกโร) (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2561) การชมเด็กที่แสดงพฤติกรรมที่ดี นอกจากจะเป็นการให้กำลังใจเด็กแล้ว ในทางจิตวิทยาถือว่าเป็นการเสริมแรง (Reinforcement) เป็นทฤษฎีการวางเงื่อนไข ของสกินเนอร์ (Skinner) (อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2565) การเสริมแรงจะทำให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ตัวเสริมแรงที่ใช้กันอยู่นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดด้วยกันคือ

1. ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติด้วยตัวของมันเอง เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางชีวภาพของอินทรีย์ได้ หรือมีผลต่ออินทรีย์โดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ความร้อน ความหนาว ความเจ็บปวด เป็นต้น
2. ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นตัวเสริมแรง โดยการนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น คำชมเชย เงิน หรือ ตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

การค้นพบตัวตนที่แท้จริง (Self-theory)

การค้นพบตัวเอง ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เกี่ยวกับเรื่องนี้ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) ได้เสนอแนวคิดที่สำคัญคือ “ทฤษฎีตัวตน” (Self theory) ซึ่งเชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคลจะเป็นเช่นไร เกิดจากตัวตน 3 ลักษณะ ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับตัวตนตามที่ตนมอง (Self-concept) ตัวตนตามที่เป็นจริง (Real self) และตัวตนในอุดมคติ (Ideal self) ตัวตนทั้ง 3 ลักษณะนี้ ถ้าตรงกันค่อนข้างมาก บุคคลจะมีบุคลิกภาพมั่นคง แต่ถ้ามีความแตกต่างและความขัดแย้งกันสูง บุคคลจะมีความสับสน และอ่อนแอด้านบุคลิกภาพ การค้นพบตนเองจะสำเร็จต่อเมื่อตัวตนตามที่เป็นจริง (Self-concept) ตัวตนจริง (Real self) ของบุคคลนั้นใกล้เคียงกับตัวตนในอุดมคติ (Real self) กล่าวคือ สิ่งที่เขาปรารถนาจะเป็น คือ ตัวตนในอุดมคติ (Ideal self) (สิริอร วิชชาวุธ และคณะ, 2547)

ในการพัฒนาตนเอง การมองตนจึงต้องมองตนให้ตรงกับความเป็นจริง สอดคล้องกันทั้งสามตัวตน กล่าวสำหรับพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มองตนเมื่อเริ่มมีความสนใจในการพูด ได้เริ่มต้นด้วยการไต่ถามที่เป็นงานแรก ซึ่งได้มีการค้นพบหลังจากหัดไต่ถามที่ว่า ตนเองมีความสามารถในการพูด และถ้ามีการ

ฝึกฝน ตนก็จะสามารถเป็นนักพูดที่ดีได้ จึงได้พยายามพูดตามเวทีต่าง ๆ เมื่อนำทฤษฎีตัวตน (Self-theory) มาพิจารณาแล้วพบว่า การมองว่าตนมีความสามารถในการพูด (Self-concept) เป็นสิ่งที่แท้จริง ไม่มีความขัดแย้งกับตัวตนตามที่เป็นจริง (Real self) และตัวตนในอุดมคติ (ideal self) ของ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ซึ่งขณะนั้นเป็นสามเณร เป็นสิ่งที่ตนปรารถนาจะเป็น สรุปได้ว่า ตัวตนทั้งสามตัวตน ไม่มีความขัดแย้งกัน เป็นที่สังเกตว่า การที่คนเรามองตนไม่ออก กล่าวคือ ทั้งสามตัวตนตามทฤษฎีของคาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) ไม่สัมพันธ์กัน ก็จะทำให้เกิดผลเสียตามมาในภายหลังได้ เช่น นักเรียนบางคนอยากเป็นหมอ แต่ตนเองเรียนไม่เก่ง หรือเรียนพอได้ หากเขาสอบเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้ สุดท้ายก็ต้องผิดหวังต้องย้ายคณะ หรือภาษาที่เข้าใจกันในกลุ่มนักเรียนเรียกว่า การฉิว ซึ่งหมายถึงการสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้แล้ว เปลี่ยนไปสอบเข้าคณะหรือมหาวิทยาลัยใหม่ อย่างไรก็ตามการฉิว ไม่ได้เกิดจากการผิดพลาดของนักเรียนฝ่ายเดียว นักเรียนบางคนจำใจต้องเลือกเรียนในคณะที่พ่อแม่อยากให้เป็น เมื่อฝึกเรียนไปไหนก็ต้องตัดสินใจฉิว ภายหลัง

การวิเคราะห์ตนเอง (Self-analysis)

การวิเคราะห์ตนเองเป็นสิ่งที่จะทำให้ผู้พูดรู้ว่า อะไร คือ สิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ทางจิตวิทยาใช้คำว่า Self-analysis (การวิเคราะห์ตนเอง) หมายถึง ความพยายามของบุคคลที่จะทำความเข้าใจตนเอง โดยวิเคราะห์จากเหตุการณ์หนึ่ง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการใช้ปัญญาหรือหลักโยนิโส มนสิการตามหลักพุทธจิตวิทยา พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เริ่มใช้การวิเคราะห์ตนเอง เมื่อพบว่า นักพูดแต่ละคนมีรูปแบบการพูดที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องเลือกแบบที่เข้ากับตน หารูปแบบการพูดเป็นของตนเอง มิเช่นนั้นก็ไม่มีความโดดเด่น แต่การจะมีรูปแบบเป็นของตนเองได้ ต้องรู้จักการวิเคราะห์ตนเองด้วย ทฤษฎี SWOT (SWOT ANALYSIS) (คัดจากบทสัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 20 กุมภาพันธ์ 2561) ผู้คิดค้นทฤษฎีนี้ คือ นายแอลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) ผู้ให้คำปรึกษาด้านธุรกิจและการจัดการชาวอเมริกัน ทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ด้านการตลาด ในช่วงที่เขาทำงานด้านการวิจัยที่ สแตนฟอร์ดในปี 1860-1870 SWOT มีรายละเอียดดังนี้ S – Strength จุดแข็ง W – Weakness จุดอ่อน O – Opportunity โอกาส T – Threats สิ่งคุกคาม สิ่งที่ต้องทำ คือ การอธิบายวัตถุประสงค์ของโครงการ แล้วทำการตรวจสอบปัจจัยภายในและภายนอกซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและลบกับวัตถุประสงค์นั้น ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในใช้การวิเคราะห์จุดแข็ง (S) และจุดอ่อน (W) ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกใช้การวิเคราะห์โอกาส (O) และสิ่งคุกคาม (T) โดยรวมแล้วพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มองปัจจัยภายในคือตัวเองว่ามีจุดแข็ง (S) คือ ความเป็นนักวิชาการ มีความรู้ทางด้านเนื้อหา และมีจุดอ่อน (W) คือ การถ่ายทอดยังขาดศิลปะ เพราะหากแสดงเนื้อหาอย่างเดียวจะทำให้ผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายได้

นอกจากจะใช้วิธี SWOT วิเคราะห์ตนเองในช่วงที่เริ่มต้นของการเป็นนักพูดแล้ว ยังนำวิธีการประเมินผู้ฟัง (Feedback) มาใช้ด้วย โดยทฤษฎีระบบมีทั้งหมด 4 องค์ประกอบ คือ 1. ปัจจัยนำเข้า (Input) 2. กระบวนการ (Process) 3. ผลผลิต (Output) 4. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โครงสร้างของระบบ จะต้องอาศัยความสำเร็จของระบบย่อยทุกระบบ นอกจากนี้ การได้เห็นโครงสร้างของระบบที่แสดงรายละเอียดของ

ที่มาหรือเหตุที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ต่าง ๆ จะทำให้สามารถสร้างเหตุให้เกิดผลลัพธ์ที่พึงปรารถนา และปรับปรุง หรือแก้ไขเหตุที่ทำให้เกิดการบิดเบือนคลาดเคลื่อน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาตนด้านการพูด ส่วนข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) หมายถึงการประเมินผู้ฟังว่า มีผลตอบรับออกมาอย่างไร เมื่อฟังจบแล้ว ข้อมูลตรงจะได้จากการพูดคุยกับผู้ฟัง เมื่อได้แล้วก็ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในการพูดครั้งต่อไป

ปฏิรูปเทศ

ปฏิรูปเทศ หมายถึง สถานที่อยู่ที่เหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูล พร้อมด้วยสัปปายะ มีคนดี มีนักปราชญ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) กล่าวสำหรับการพัฒนาตนด้านการพูด การที่พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้เข้าไปอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารนั้น ถือได้ว่าเป็นโอกาสอันดีสำหรับการพัฒนาตนด้านการพูด เพราะวัดประยุรวงศาวาสเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการพูดมานาน ได้รับการยกย่องว่าเป็นสำนักที่มีชื่อเสียงในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือวัดพระนักเทศน์ ยิ่งไปกว่านั้น การได้เข้าไปมีโอกาสดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับนักเทศน์ชื่อดัง อย่างหลวงตา (แพรว เยื่อไม้) หรือพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺณจิโก) นอกจากนี้ ยังมีนักเทศน์ชื่อดังอีกท่านหนึ่ง คือ พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน) อดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในสมัยนั้น

ความมีชื่อเสียงด้านการพูดของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี) ซึ่งเป็นพระธรรมกถึก (นักเทศน์) ที่มีชื่อเสียงมาก มีลีลาเทศนาอย่างสาลิกาป้อนเหยื่อ ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ในวันเสาร์ที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2411 ได้ถวายเทศนาเรื่องรัตนสูตร สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี) ได้วางรากฐานให้สำนักวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็นแหล่งผลิตนักเทศน์ชั้นนำให้กับวงการพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีของการเทศนาไม่เคยขาดหายไปจากสำนักวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พระนักเทศน์สำนักวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในยุคหลังได้ยอมรับนับถือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี) เป็นต้นแบบแห่งลีลาสาลิกาป้อนเหยื่อ และสืบทอดลีลาเทศนานี้สืบต่อมา ซึ่งสร้างชื่อเสียงด้านการเทศนาให้กับวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารมาตราบเท่าทุกวันนี้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551) ส่วนลีลาสาลิกาป้อนเหยื่อจะเป็นอย่างไร จะได้อภิปรายในหัวข้อถัดไป

ลีลาเทศนาแบบสาลิกาป้อนเหยื่อ

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) นอกจากจะมีความชำนาญในการแสดงปาฐกถาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษแล้ว ยังเป็นผู้สืบสานตำนานเทศนาสาลิกาป้อนเหยื่อ ในฐานะเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เจ้าของตำนานอีกด้วย ตามประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺม จิตฺโต), 2558) ระบุว่า มีพระมหาเถระที่เกี่ยวข้องกับการเทศน์แบบลีลาสาลิกาป้อนเหยื่อนั้นมี 3 รูป คือ รูปแรก คือ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี อินทสมฺมมหาเถร ป.ธ.9) เจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาส รูปที่ 3 เป็นพระธรรมกถึกที่มีเทศนาโวหารดี เป็นผู้มียลีลาการเทศน์อย่างสาลิกาป้อนเหยื่อ สมัยที่

ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพโมลี ได้รับสร้อยนามว่า มหาธรรมกถึก
ดังปรากฏในราชทินนามเต็มว่า พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรา มหาธรรมกถึกคณฤศร บวรสังฆาราม คามวาสี

เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า เป็นผู้วางแบบแผนการเทศน์ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ

รูปที่สอง คือ พระเดชพระคุณพระพุทธรญาณ (มงคล วิโรจนมหาเถร ป.ธ.5) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
รูปที่ 13 พระเดชพระคุณฯ เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะเป็นผู้จัดให้มีการอบรมหลักสูตรวิชาการ
เทศนาขึ้น ในสมัยที่พระเดชพระคุณฯ เป็นเจ้าอาวาส วัดประยุรวงศาวาสมีเจ้าอาวาสมาถึงตัวผมนับเป็นรูปที่
14

รูปที่สาม คือ พระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์) ท่านเป็นเจ้าของนามปากกาหลวงตา-แพรวเหยื่อไม้
ผู้เขียนนิยายธรรมะและหนังสือเรื่องสันธรรมะชุดหลวงตา

เทศนาแบบลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ เป็นการแสดงธรรมหรือเทศน์บนธรรมาสน์ ซึ่งปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม
ทั้งนี้เพราะขาดรายละเอียดแบบสาธิตาป้อนเหยื่อไป (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551) เทศนา
แบบลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ หมายถึงการเลือกชุดคำที่เหมาะสมกับผู้ฟัง มีความไพเราะโดยอาศัยการสัมผัส
บางครั้งเป็นสัมผัสนอก บางครั้งเป็นสัมผัสใน มีจังหวะสอดรับกันเป็นช่วง ๆ โดยที่คำที่คัดสรรมาเนื้อหาที่น่าสนใจ
มิใช่ถูกบังคับแบบกลอนพาไป เปรียบเหมือนนกสาธิตที่ป้อนเหยื่อให้ลูกกินทีละคำ ๆ ต่อเนื่องกันเป็นชุด เมื่อ
แม่นกกินเหยื่อเข้าไปแล้วขย่อนออกมาเป็นคำ ๆ พอเหมาะกับปากของลูกที่อ้ารอรับอาหาร เช่น พระธรรม
เทศนาของพระราชเวที (พร) ที่ว่า แคว้นกาสิและโกศล ทั้งสองตำบลเป็นปฐพีแผ่นดินเดียวกัน หรือเทศนาของ
หลวงตา (แพรว เหยื่อไม้) ที่ว่า

“โลกนี่คือโรงละคร

ปวงนิกรเราท่านเกิดมา

ต่างร่ายรำทำที่ท่า

ตามลีลาของบทละคร

บางครั้งก็เศร้า บางคราวก็สุข

บางครั้งก็ทุกข์ หัวอกสะท้อน

มีร่างมีรัก มีจากมีจร พอจบละคร ชีวิตก็ลา”

ประเด็นที่น่าสนใจคือ เทศนาแบบลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนของ
พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อย่างไร?

การพัฒนาตน (Self-development) ด้านการพูดของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีความ
เกี่ยวข้องกับนักเทศน์นักพูดหลายคน ในการเทศน์นั้นมีกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะเรื่องนี้โดยเฉพาะ คือ หลวงตา
(แพรว เหยื่อไม้) ซึ่งวิธีการสอนของหลวงตา (แพรว เหยื่อไม้) เหมือนการสอนคนว่ายน้ำด้วยการผลักให้ตกน้ำ
โดยสัญญาตญาณแห่งการเอาตัวรอด คนที่ตกน้ำต้องตะเกียกตะกายหาวิธีเอาเอง ขณะที่พระพรหมบัณฑิต
(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ขณะนั้นเป็นพระมหาประยูร ธมฺมจิตฺโตกำลังทำหน้าที่เป็นเลขานุการองค์การเผยแผ่โดยที่
ไม่เคยพูดต่อหน้าคนมากมายมาก่อน ซึ่งหลวงตา (แพรว เหยื่อไม้) เป็นประธานองค์การเผยแผ่ หลวงตา
(แพรว เหยื่อไม้) สั่งให้ขึ้นพูด แต่พอขึ้นพูดบนเวทีก็สามารถทำหน้าที่ได้ดีจนเป็นที่พอใจของหลวงตา (แพรว เหยื่อไม้)

(พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2561) การพัฒนาตนตามนัยของพระพุทธศาสนานั้นต้องมีกัลยาณมิตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเปรียบกัลยาณมิตรเหมือนแสงเงินแสงทอง เป็นบุพพนิมิตมาก่อนพระอาทิตย์ขึ้น (ส.ม.(ไทย) 19/49/43) กัลยาณมิตร แปลว่า มิตรที่ดีงาม การได้รับคำแนะนำสั่งสอนที่ดี มีประโยชน์ ผู้ที่ได้รับฟังสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองได้ ทั้งนี้ รวมถึงคำวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นการติเพื่อก่อ ซึ่งคำแนะนำดังกล่าวเกิดจากความปรารถนาดี กัลยาณมิตรได้แก่ พ่อ แม่ ครู อาจารย์ พระ บัณฑิต เป็นต้น ผู้ที่จะเป็นกัลยาณมิตรได้ต้องกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ (อง. สดตก. (ไทย) 23/37/57) คือ

1. ปิโย มีความเป็นคนน่ารัก น่าคบหา
2. ครุ เป็นผู้ที่น่าเคารพ
3. ภาวนีโย น่านับถือ
4. วัตตา รู้หลักในการพูด
5. วจนักขโม สามารถอดทนฟังคำพูดของคนอื่นที่ตำหนิได้ ยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง
6. คัมภีรญจะ เก่งกัตตะ สามารถอธิบายเรื่องยากให้ง่าย
7. โน จัญญานเน นิโยชะเย ไม่ชักชวนไปในทางเสื่อมเสีย

การจะประสบความสำเร็จด้านการพูดได้นั้น ต้องมีกัลยาณมิตรเป็นผู้ชี้แนะ กล่าวสำหรับพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กัลยาณมิตรคนสำคัญคือ พระครูพิศาลธรรมโกศล หรือหลวงตา (แพร เยื่อไม้) แต่การที่จะได้มาพบกับกัลยาณมิตรได้ ก็ต้องมาอาศัยอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารก่อน กล่าวโดยสรุปก็คือ การได้มาอยู่ที่ที่เป็นปฏิรูปเทศ ทำให้เกิดการพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จดังที่ปรากฏความอยู่ในมงคลสูตรที่ว่า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมเป็นมงคลสูงสุด (ขุ.ข.(ไทย) 25/4/7)

บทสรุป

การพัฒนาตนสู่ความสำเร็จด้านการพูดของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีจุดเริ่มต้นที่แรงบันดาลใจ (Inspiration) หลังจากได้ฟังการพูดของพระปริยัติคุณากรณ์ (พิมล เขมฺงฺโกโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดสุวรรณภูมิ จ.สุพรรณบุรี จากนั้นเริ่มพัฒนาตนด้านการพูดด้วยการติดตามฟังนักพูดที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น ไม่ว่าจะเป็นหลวงพ่อบุญญานันท์ทกิกขุ หรืออาจารย์อ่อน บุญญพันธ์ เริ่มฝึกหัดการพูดด้วยการได้วาที การพัฒนาตนของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เริ่มมีรูปแบบการพูดเป็นของตนเองเมื่อย้ายเข้ามาอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งเป็นปฏิรูปเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นต้นตำรับของการเทศน์ลีลาแบบสาธิตาป้อนเหยื่อที่โด่งดังเป็นที่ยอมรับนับแต่สมัยของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นต้นมา มีนักพูดที่มีชื่อเสียงอยู่มากมาย เช่น พระครูพิศาลธรรมโกศล (หลวงตา (แพร เยื่อไม้)) พระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจน์) พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้นำเอาแนวคิดของนักจิตวิทยามาใช้ดังต่อไปนี้ ได้แก่ แรงบันดาลใจ (Inspiration) ทฤษฎีต้นแบบ (Modeling theory) ทฤษฎีตัวตน (Self- theory) การวิเคราะห์ตน (Self-analysis) และหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปฏิรูปเทศ และสาธิตาป้อนเหยื่อ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตน

เอกสารอ้างอิง

- ธัญญภัทร์ ศิริธันรโรจน์. (2560). *จิตวิทยากับการพัฒนาตน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร 180 ปี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *หลักแม่บทของการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: ผลิตัณม์.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). *ปรัชญากรีก: บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). *ประวัติวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร 180 ปี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2565). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหไทย ชัยพันธ์. (2555). แนวคิดทฤษฎีการพูดสื่อสารในสังคม. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาส ราชนครินทร์*, 4(3), 140-154.
- สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร. 20 กุมภาพันธ์ 2561.
- สิริอร วิชชาวุธ และคณะ. (2547). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรสา รัตนวงษ์. (2533). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพ.
- Ernest R. Hilgard, Richard C. Atkinson, Rita L. Atkinson. (1976). *Introduction to Psychology*. Sixth edition. New Delhi: Oxford & IBH Publishing.
- Maslow, A.H. (1954). *Psychological Review*. New York, NY: Harper & Row Publishers.